
КОНФЕРЕНЦІЯ «КОНСОЛІДОВАНА ДЕМОКРАТІЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ»

29 жовтня 2007 року у м. Києві відбулась конференція: «Консолідована демократія: перспективи для України», організована Лабораторією законодавчих ініціатив та Представництвом Фонду Конрада Аденауера в Україні

Метою конференції було акцентування уваги політичної еліти та представників громадськості на проблемі встановлення в Україні демократичних процедур щодо створення парламентської коаліції та формування уряду, забезпечення прав опозиції в парламенті, чіткого врегулювання повноважень та взаємовідносин між Президентом України, Верховною Радою та Кабінетом Міністрів. Важливим завданням було обговорення формування парламентської більшості та уряду з врахуванням демократичних процедур, вплив парламентської та президентської форми правління на формування консолідованої демократії, роль неурядових організацій у підтримці розвитку демократичних процесів в Україні.

У роботі конференції взяли участь науковці, народні депутати України п'ятого скликання, представники провідних аналітичних центрів та громадських організацій, зокрема: Андрій Мелешевич, професор, декан правничого факультету Національного університету «Києво-Могилянська академія»; Олексій Гарань, професор Національного університету «Києво-Могилянська академія», науковий директор Школи політичної аналітики; Олександр Дергачов, провідний науковий співробітник Інституту політичних та етнонаціональних досліджень НАНУ; народні депутати України Юрій Ключковський, Владислав Лук'янов, Юрій Мірошніченко, Володимир Полохало; Вадим Карасьов, директор Інституту глобальних стратегій; Ірина Бекешкіна, науковий керівник Фонду «Демократичні ініціативи»; Володимир Фесенко, голова правління Центру прикладних політичних досліджень «Пента»; Віктора Чумак, директор Міжнародного центру перспективних досліджень; Кость Бондаренко, директор Київського інституту проблем управління ім. Горшеніна.

Серед іноземних учасників у роботі конференції взяли участь Ніко Ланге, директор Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні; Аке Петерсон, представник Генерального секретаря Ради Європи в Україні; Мортен Енберґ, голова відділу з питань демократизації Координатора проектів ОБОЄ в Україні.

Обговорюючи роль виборів у процесі консолідації демократії, учасники конференції розкрили поняття консолідованої демократії з точки зору політичної науки, виділили її основні характеристики, а також умови, необхідні для її становлення та існування. Доповідачі відзначили певні позитивні зрушення в процесі розвитку демократії в Україні за останні роки, однак дійшли загального висновку, що на сьогодні рівень її консолідованості не є достатнім.

Оцінюючі перспективи взаємодії коаліції та опозиції в контексті консолідації демократії в Україні, учасники дали оцінку результатам позачергових парламентських виборів, проаналізували різні варіанти формату майбутньої парламентської коаліції, а також розглянули наслідки вибору одного з цих варіантів для основних політичних гравців. Значну увагу було приділено питанню перспектив відносин коаліції та опозиції в умовах сучасного політичного процесу.

Пропонуємо увазі читачів нашого журналу тези окремих виступів.

ОЗНАКИ КОНСОЛІДОВАНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Андрій МЕЛЕШЕВИЧ, професор, декан правничого факультету Національного університету «Києво-Могилянська академія»

З близько 200 країн, які є членами ООН, більше 50 країн (тобто понад 25%) можуть бути віднесені до категорії «демократичних країн». Однак тут все залежить від того, що ми розуміємо під демократією. За одним визначенням, демократія є кінцевим результатом розвитку; за іншим — це не результат, а процес, який об'єднує такі елементи, як громадянські та політичні права, змагальність в політиці, справедливі вибори, а також включеність всіх груп населення у політичний процес.

У транзитології розрізняють три періоди становлення демократичного суспільства: злам старого режиму, перехід до демократії та консолідація демократії. В статті «На шляху до консолідованої демократії», що була написана Хуаном Лінцем та Альфредом Степаном, зазначається, що під час періоду переходу до демократії головну роль відіграють вибори. Тут йдеться про те, що сили, які виграли вибори в результаті чесного волевиявлення, мають не лише де-юре, але й де-факто отримати всю повноту влади, не обмежену іншими інституціями. Однак цього недостатньо. Потрібно, щоб пройшло кілька циклів вільних виборів і відбувся мирний перехід влади до опозиції.

Якщо ж говорити про перехід до консолідованої демократії, то він можливий лише тоді, коли демократія стає «єдиною грою в місті». Тобто в суспільстві не повинно бути жодної впливової політичної, економічної чи будь-якої іншої сили, яка б розглядала альтернативні способи приходу до влади, крім вільного виборчого процесу. Ще однією ознакою консолідованої демократії є належне приймання демократичних цінностей: якщо в результаті економічних чи політичних проблем в суспільстві народ не відвертається від них і не намагається знайти інші правила, це вважається атрибутом консолідованої демократії. Нарешті, серед головних ознак консолідованої демократії є здатність політичних еліт домовлятися між собою у правових межах. Серед додаткових ознак консолідованої демократії можна виділити активне громадянське суспільство, верховенство права, автономні (від економічних інтересів, зовнішніх акторів тощо) політичні еліти, незалежна від політики державна бюрократія й економічно стабільне суспільство.

В результаті аналізу на підставі названих ознак (поведінки, сприйняття демократичних цінностей та конституційних умов) можна зробити висновки, що в Україні є серйозні проблеми з консолідацією демократії. Стан української демократії можна охарактеризувати як «демократію поплавка», що то виринає, то занурюється у воду. Здається, ми пройшли перший етап — відбулися 4 цикли парламентських виборів, які визнані справедливими, у нас відбувся не один перехід влади від правлячої еліти до опозиції. Однак, на жаль, це не наблизило Україну до тієї демократії, яка називається консолідованою.

СКЛАДНИЙ ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

Юрій КЛЮЧКОВСЬКИЙ, народний депутат України

Оцінити рівень української демократії важко, оскільки неясно, з чим порівнювати. Різні країни мають різні стартові умови та різний ступінь історичної подібності, тож заслуговують різних оцінок не лише за досягнутий стан, але й за пройдений шлях. Нагадаю про ідею «демократичного аудиту», яка протягом останнього десятиліття реалізується групою західноєвропейських науковців під керівництвом проф. Д. Бітема. Ця програма поставила амбітну мету — розробити систему показників, яка б дозволила об'єктивно (не приймаючи за ідеал жодну країну розвинутої демократії) оцінити ступінь демократичності різних держав. Свої оцінки і рейтинги також публікують різні організації (наприклад, Ргеесіот Ноізе).

Дорога до демократії для різних народів звивиста — при різних оцінках отримуємо різні результати. Адже демократія — це не лише відповідність визнаним стандартам інститутів держави, це і рівень політичної і правової культури суспільства та його політичної еліти, тобто ступінь сприйняття ідеалів демократії. Проте можна стверджувати, що з усіх пострадянських країн Україна досить впевнено посідає четверте місце за рівнем розвитку демократії (після Балтійських держав). Тому є підстави вважати, що, попри усі проблеми зміцнення демократії в Україні, труднощі її консолідації, результати п'ятнадцятирічного розвитку не заслуговують негативної оцінки.

Серед основних факторів, що обумовлюють позитивну поступальність вітчизняного демократичного розвитку, варто відзначити непоганий стан виборчої демократії. Свідченням стало розв'язання гострої політичної кризи весни 2007